

das, A. d. Hita, Nebr. etc.; la pron. hisp.-am.): intercalació espúria i ajudada per infl. de TRUFAR, ço que ja revela estrangeria; no sembla haver existit una variant *trufan* en llengua d'oc (hapax, amb ms. esmenat ben raonablement en el conegut *tréfan*, sense parentiu etimològic, TREFE DCEC/DECH, cat. ant. *tréfa*).

Com ja va indicar Diez (*Wb.*, 332) i confirmà Thurneysen (*Keltorum.*, 81), es tracta d'un celtisme: mot parent de l'irl. ant. *trög* 'malaurat' (més tard *trúag*), *ky.*, còrn. i bret. mj. *tru* «chétif», i del nom propi gal *Trogos*. S'ha de tractar d'un diftong paleocèltic *ou*, que en gèl·lic es reduïa adés a *ō*, adés a *ū*, segons les èpoques i dialectes (Thurneysen, p. 10).

Apehàtius, tots ells, clarament emparentats. Als quals ara es pot afegir molta més documentació onomàstica: *Trougillos* (amb sufix clarament cèltic) en dues inscripcions renanes, i amb variant més freqüent *Troucillus* en moltes inscripcions de Nimes i dels Alps; *Troucissa*, CIL III, 4142, amb el sufix *-issa* masculí, també de tal caràcter (veg. Weisgerber, *Rhen. Germ. Celt.*, 88); encara amb altres terminacions: *trouces*, *-etis*, *Trouceteius*, *Trouceteissa*, i els cpts. *Trouceti-maros*, *Trogi-marus* i *Ande-trogi-rix*, així com *Trugarius*, nom d'un bisbe de Nantes, veg. Holder, *Altcelt. Sprachschatz* II, 1967-72; Horst Schmidt, *ZCeltPhil.* xxxvi, 282.

Pel que fa a les variants en *-c* es pot tractar en part d'una mera grafia impresionista (o de gent allògena) d'un tipus ja sovint constatat; en part, també, d'una evolució fonètica (*G > k* i viceversa) en la posició darrer sonant (cf. Weisgerber, *o. c.*, 121). Quadro que comprova en forma esclatant el caràcter cèltic, i vivacíssim, d'aquesta arrel, en el cèltic continental, on s'hagué de crear el derivat que ens interessa.

Quant a la base llunyana d'aquest conjunt, estan d'acord tots els lingüistes que es tracta d'una amplificació de la gran arrel indoeuropea *TRUW/TROU-*, a la qual pertanyen el grec *τιτρώσω* 'jo fereixo, dono dany', *τροπέω*, i el britònic *tereu/toreu* 'desgastar, copejar'; d'on, amb amplificació *-GH-*, el mot en estudi, i els ben coneguts gr. *τρώχω* 'jo consumeixo, desgasto', *τρώχος* 'parrac', *τρωχηρός* 'espellifat, esparracat' etc.; i moltes derivacions més, expandides per tot el domini indoeuropeu (Pok., *IEW*, 1073).

A base de l'informe de Thurneysen, tot i no conèixer encara les confirmacions del cèltic continental que vaig aportar en el *DECH* (TRUHÁN), els romanistes de primers de segle, ja van postular una base gèl·lica derivada de la mateixa arrel. M-Lübke (*REW*, 8945) suposava *TRÜGANT-*; Wartburg (en Bloch₂) suposa el mateix, afegint que correspon al diminutiu irl. *trögán*, cosa que, almenys dita així, és ben falsa: aquest mot irlandès, igual que el *ky. truan* «faible, calamiteux», foren verament diminutius, però llur sufix, com és ben sabut, correspon a un tipus paleocèltic *-AGNO-* (Pedersen, *Vgl. Kelt. Gramm.* II, 27), i *-GN-* no convindria com a base de cap de les formes romàniques. Hi ha també un bretó *truant* «gueux», germà d'aqueixos mots gèl·lics i irlandès, però els especialistes creuen que la seva *-t* és per contaminació del francès (així VHenry, ⁶⁰

Lex. Étym. Bret. Mod., s. v.; Pedersen II, 49).

No és possible, però, de suposar que el fr. *truand* fos manlleu del bretó, com suggeria Thurneysen, pels molts bretons que rodaven per França com a captaires i saltimbanquis, cantant els *lais bretons*; cosa que el magistral però antic celtòleg ja no hauria suggerit si hagués conegut millor la gran difusió i vitalitat del mot en el migdia de França, amb la seva ràpida i forta extensió a les llengües hispàniques. Sembla, doncs, que per explicar les formes rom. hem de suposar en gèl·lic un derivat sense equivalència exacta en les llengües cèltiques insulars. Llavors és possible que tingués raó M-Lübke de pensar en el sufix cèltic *-ANTO-*, que era molt vivaç en gèl·lic (Dottin, *La L. Gauloise*, 110-1), com sigui que, en el cèltic insular, ultra formar abstractes i noms d'acció, l'empren en irlandès per formar diminutius: val' a dir, però, que en aquest cas és en la forma combinada *-T-ANT-* o *-N-ANT-*, si bé hi ha encara alguna altra formació no classificable, com **DRUK-ANTO-* 'biga' (de *DRUK-* 'fusta', veg. Pedersen, *op. c.* II, 47-49).

En el *DCEC* i *DECH*, tot decantant-me, amb forta reserva pel tipus postulat per M-Lübke, quedava, doncs, fortament en dubte. Examinava la possibilitat que **TRÜGANTOS* 'vagabund' fos idèntic a *TRUCANTUS* > oc. mod. *turgan* 'gobi' (*REW*, 8941 i cf. ací *TRUITA*), recordant que en el fr. *goujat* «valet d'armée» s'ha volgut veure un derivat de *GOBIUS*: però no sols aquesta altra etimologia ha resultat enterament infundada, sinó que en el nostre mot manca de tota base semàntic, i és dolenta fonèticament (la *-c-* s'hauria mantingut com a *-g-* en llengua d'oc, i com a *-i-*, més o menys general, en francès).²

Ja llavors tendia a preferir una base amb sufix o terminació cèltica *-ANNO-*, com a única que no presenta cap escrúpol des del punt de vista romànic; car si bé Pedersen no el cataloga com a sufix cèltic, en tenir proves segures, en una sèrie de mots romànics ben coneguts, de substrat cèltic o indoeuropeu: *CAÛANNOS* > fr. *chouan*, *CAPANNA*, *CARCANNUM*, veg. els detalls i documentació d'aquests i altres a *CABANYA*, *CARCANY* etc.

En el nostre diccionari català arribarem, per tant, a la conclusió definitiva que es tracta realment de **TROUGANNOS* amb aquesta terminació, i amb el valor de diminutiu, propi de *-AGNO-* en el cèltic insular (supra), però amb assimilació de *-GN-* en *-NN-* des de l'època pre-romana, fenomen ja gèl·lic, del qual hem trobat una prova irrefragable, del cèltic pirinenc, en l'article *TRONYA* < **TRUGNA*/**tron* < *TRUNNOS*. Era discrepància dialectal? O més aviat cosa general en el gal tardà. En tot cas el fet queda ben establert per dues etimologies comprovades, i correspon bé a d'altres casos paral·lels.

DERIV.: *Truanada*. *Truhanament*, *truhanejar* i *truhaneria*, des de Lacav. No consta *truanesc* en català (fora del Lab.). El fem. *truana* i *truanda*, Aversó, 287, 84.

¹ Com a forma recolzant en etim. pop. s'estengué fins al cat. de StVicentF (*sentència trufana*, *Serm.* I,